

DEĞER EĞİTİMİ PERSPEKTİFİNDE ÖĞRETMEN ROLÜ

THE ROLE OF THE TEACHER IN THE VALUES EDUCATION PERSPECTIVES

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В ОБУЧЕНИИ ЦЕННОСТЯМ

Seren ZÜMRÜTKAL*

Halis Adnan ARSLANTAŞ**

ÖZ

Değerler toplumu meydana getiren bireylerin yaşama bakış tarzını yansıtmaktadır. Geleceğe sağlam adımlarla ilerlemek ve erdemli bir kuşak oluşturmak için değerler eğitimi uygulamalarının tesadüflere bırakılmadan sistemli ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Eğitim hayatları boyunca; öğrencilere, yalnızca zihinsel ve psikomotor becerilerin kazandırıldığı bir anlayış, toplumu var eden bireylerin, ilgi, tutum, değer vb. duyuşsal becerilere sahip olamamalarına neden olacaktır. Dolayısıyla, toplumsal birlik ve beraberliğin oluşması ve ortak hedeflerin saptanması zor, hatta mümkün olmayan bir hale gelecektir. Var olan durum, değerler eğitiminin okullarda plan ve program dahilinde yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu da ancak değerler eğitimi ile ilgili konu ve kavramların öğretmenler ve yöneticiler tarafından içselleştirilmesi ile sağlanabilir. Değerleri kendi rollerinin bir parçası olarak gören öğretmenler, öğrencilerin de değer yargılarını mutlaka etkilerler.

Bu çalışma eğitim kurumlarında verilen değer eğitimi uygulamalarında öğretmenlerin sergiledikleri rollerin önemini tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında öğrencilerin niteliklerinin değerler yönünden önemi, öğrencilere kazandırılacak değerler eğitiminin hangi rollere sahip öğretmenler tarafından verilmesi gerektiği gibi konuları literatür taramasıyla ele alınarak incelenmiştir. Ayrıca yapılan çalışma ışığında eğitim programlarının amaçları belirlenirken değer eğitimi kavramının göz önünde bulundurulmasının öğrencilerden maksimum düzeyde verim elde edilmesinde oldukça etkili olduğu, bunun için de öğrencilere uygulanan değerler eğitimi pratiklerinin etkililiği ve kalıcılığı açısından öğretmen rollünü daha anlamlı hale getirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Eğitim, Öğretmen, Yönetici, Değerler Eğitimi

* ORCID: [0000-0001-9653-0855](https://orcid.org/0000-0001-9653-0855) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi, seren.512@hotmail.com

** ORCID: [0000-0002-5289-9017](https://orcid.org/0000-0002-5289-9017) Doç. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Anabilim Dalı Başkanı, haarslantas@gmail.com

Değer Eğitimi Perspektifinde Öğretmen Rol

ABSTRACT

Values reflect the lifestyle of the people who make up society. In order to move confidently into the future and create a virtuous generation, learning values must be carried out systematically and effectively, without leaving it to chance. An understanding in which only mental and psychomotor skills are given to students throughout their education life will cause individuals who create the society to not have affective skills such as interests, attitudes, values, etc. Therefore, the formation of social unity and solidarity and the determination of common goals will become difficult or even impossible. The current situation requires values education to be carried out in schools as part of a plan and program. This can only be achieved through the assimilation of subjects and concepts related to the education of values by teachers and administrators. Teachers who view values as part of their roles definitely influence student value judgments.

This study aimed to determine the importance of the roles of teachers in the values education practices given in educational institutions. The issues like the importance of the students' qualifications in terms of values, the values to be gained to the students, skills that should teachers have were examined within the scope of the study. In addition, within the framework of the study, it was determined that taking into account the concept of value education when defining the goals of educational programs is very effective in obtaining maximum efficiency from students, and for this reason the role of the teacher becomes more significant in terms of the effectiveness and consistency of the practices of education of values applied to students.

Keywords: Values, Education, Teacher, Manager, Values Education

АННОТАЦИЯ

Ценности отражают образ жизни людей, составляющих общество. Практика обучения ценностям должна осуществляться систематически и эффективно, не оставляя её на волю случая, чтобы уверенными шагами двигаться вперед в будущее и создать добродетельное поколение. При обучении учащиеся только умственным и психомоторным навыкам, у них, как у будущих членов общества, будут отсутствовать аффективные навыки, такие как интересы, отношения, ценности и так далее. Из-за этого, формирование общественного единства и солидарности и определение общих целей станет трудным или даже невозможным. Сложившаяся ситуация требует обучение в ценностям в школах в рамках плана и программы. Это может быть достигнуто только путём усвоения предметов и концепций, при интернализации ценностей со стороны учителей и администрации. Учителя, которые рассматривают обучение в ценности как часть своей деятельности, определенно влияют суждения учащихся. В нижеследующем исследовании рассматривается роль педагога в обучении ценностям в образовательных учреждениях. В исследовании помощью обзора литературы был исследован роль педагога в учебном процессе в обучении ценностям и квалификация учащихся. Кроме того, было определено, что учитывать концепцию в обучении ценностям в образовательных программах, достаточно значим для получения максимальной эффективности от учащихся и при этом, она повышает роль учителя с точки зрения эффективности.

Ключевые слова: ценности, образование, учитель, менеджер, обучение в ценности.

1. Giriş

Aslı itibariyle yalnız olarak dünyaya gelen bir insanın yine aynı şekilde insanlardan uzak, yalnız bir hayat sürmesi mümkün değildir. Çünkü insanlar toplumsal bir varlıktır ve diğer insanlarla birlikte yaşamaya ihtiyaçları vardır. Bu durum, insanın toplumsal yaşayış, geleneksel durum ve ahlaki norm gibi toplumdaki bireylerin çoğunluğu tarafından kabul edilmiş ilkelere dayanması ile mümkündür (Özdaş 2013: 1). Sosyal kültürün oluşması; bireylerin değer yargılarının üst benlik olarak sosyal yaşamı yönlendirmesi ya da var olan sosyal değerlerin fertlere aktarılması ile meydana getirilebilir. Ailede oluşturulan değerler eğitimi, eğitim kurumlarında planlı ve programlı olarak öğrencilere kazandırılmasıyla devam eder. Eğitim hayatı boyunca; öğrencilere, yalnızca zihinsel ve devinışsel becerilerin kazandırıldığı bir sistem, toplumu meydana getiren bireylerin, değer, tutum gibi duyuşsal becerileri kazanamamalarına neden olacaktır. Bu nedenle, toplumda birliğin oluşması ve ortak hedeflerin gerçekleştirilmesi zor, hatta imkânsız duruma gelecektir (Aydın 2010: 71).

Bu çerçevede değerler eğitiminin eğitim kurumlarında düzenli ve etkileyici bir formda yapılması ihtiyacı doğmuştur. Bu durum ise; ancak değerler eğitimiyle ilgili olgu ve mevzuların öğretmenler tarafından içselleştirilmesi ile oluşturulabilir.

2. Değer Kavramı

Değer konusunda tamamen herkesin aynı şekilde yaptığı bir genelgeçer tanımdan söz etmek mümkün değildir. Farklı araştırmacılar değer kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır. Değer kavramı, bireyin toplumsal çevreyle etkileşimi sonucunda özümsemiği, gerçekleştirdiği eylemlerine yön verdiği kalıcı hüküm ve kriter biçiminde ifade edilebilir (Demir ve Acar 1992: 82). Sosyolojik anlamda değer; objelerin ve bilinç olgularının topluluk, tabaka ve insan açısından taşıdıkları önemi ortaya koyan özelliklerini belirtir (Haçerlioğlu 1996: 85). Ergün (2013: 25), her bireyin en az bir hedefi, kendine has oluşturulmuş inançları, değerleri ve geçmiş yaşantıları sonucunda oluşturduğu tutumları bulunduğunu ve bütün bunlar aracılığıyla yaşamı anlamlandırdığını ve yaşamına yeni değerler eklediğini dile getirir. Gökalp (2014: 128) değeri, kişisel deneyim olarak görür ve herhangi bir birey tarafından herhangi bir süreçte gerçekten hoşlanılan, değer verilen, beğenilen, uygun bulunan veya heves edilenlerin tümü olarak tanımlar. Kuçuradi *değer* ile *değerler* arasında fark olduğunu söyler: Değerler mevcut nesnelere, mevcut olanaklardır; değer ise bir nesnenin kıymetidir; bir nesnenin bir nevi niteliğidir. Bireyin değerleri, "Onun tüm başarılarıdır: malumat, ilimler, sanatlar, felsefe, beceri, kültürlerdir. Bunlar, bireyin mevcut olanaklarının gerçekleşmesidir." (Kuçuradi 2013: 40). Değer; arzu edilen, ilgi ve ihtiyaç duyulandır. Kavramsal olarak, *olması gerekeni* ifade eder (Bolay 2007: 60) ve iyi, güzel, doğru sözcükleri çoğunlukla değer terimleri olarak belirtilir (Alavi ve Rahimipoor 2010: 423). Değer, davranışa rehberlik eden, neyin kıymetli olacağını savunan inanışlar, çaba gösterenler için hedefler ve hangi davranışların iyi, doğru, arzulanan ya da saygıya layık olduğunu içeren temel ilke ve inançlar olarak ifade edilir Halstead ve Reiss (2003, Tahiroğlu 2011: 20'den).

Değer Eğitimi Perspektifinde Öğretmen Rol

Buraya kadar verilen tanımlarda ve açıklamalarda da görüldüğü gibi değerler, doğru ve yanlışın kriteri olarak tutumların, örgüt-çevre ilişkilerinin, davranışların, birey ilişkilerinin, kurumsal davranışın, grup ilişkilerinin ve daha pek çok mevzunun asıl belirleyicisi durumundadır. Bu anlamda değerlere sahip çıkılması, ayrı bir özen gösterilmesi, gerekli olduğunda geliştirilmesi yerinde olacaktır (Yılmaz 2006: 27).

Yukarıda yapılan değer tanımları dikkate alındığında, bu tanımların ortak yönlerinden birinin değerlerin insan hayatına yön vermek olduğu dikkat çekmektedir. Akbaş (2008: 10), değerlerin toplumu meydana getiren fertlere, nelerin seçilmesi gerektiğini, nelere önem verilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanması gerektiğini gösterdiğini dile getirir. Akbaba'ya (2008: 191) göre, değerler genel olarak toplumun birleşmesine yardımcı olmakta, insanların birlikte yaşamalarına aracı olmaktadır. Değerler yaşantılar sonucunda oluşan bu nedenle de öğrenilebilir ve öğretilir kavramlardır. Geçmişten günümüze yaşamış ve yaşamakta olan pek çok değer var olduğunu ve değerlerin insanların birçoğu tarafından kabul edildiğini dile getirir. Değerlerin eylem sonucunda oluştuğunu vurgulayan bir diğer kişi Poyraz'a (2012: 31) göre, adalet, dürüstlük ve eşitlik gibi değerlerin bu değerleri özünde taşıyan özünde gerçekleştiren dost, dürüst ve adil davranan kişiler sayesinde ayakta kaldığını belirtir.

3. Değerler Eğitimi

Değerler, bireylerden beklenen heves edilen uç noktalar üzerinde sahip oldukları görüşleri içeren soyut kavramlardır (Feather 1995: 1135). Bir başka tanıma göre ise istek duyulan, güvenilen ve davranışlar için bir kriter olarak değerlendirilen yapılardır (Öztürk ve Samur 2011: 11). Yine bir tanıma göre davranışa yol gösteren temel prensipler, belirli davranışların doğru veya arzu edilen olduğu belirli ölçülerdir (Halstead ve Taylor 2000: 169).

Günümüzde bazı değerlerin önemi ön plana çıktığında toplumsal düzeni sağlamak, sürdürmek, kültürel değerleri nesilden nesile aktarmak için eğitimin bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle de *değerler eğitimi* kavramı ön plana çıkarılmıştır. Yaman (2015: 45), Türkiye'de de birçok ülkede olduğu gibi insani değerlerde ciddi aşınmalar olduğunu dile getirir. Bu kötü sürecin insanlık tarihini tehdit edici bir unsur olmaya başladığı, insanların var olan değerlerden uzaklaşmaya başladıkça insanlıklarını da kaybedecekleri noktasında bizleri uyarır. Yaşanan bu kötü gidişatı düzeltmek amacıyla da eğitim kademelerinde *değerler eğitimi* olarak tanımlanan bir eğitim biçimi tasarlandığı bilgisini bizlerle paylaşır.

Özkan'a (2011: 333) göre, bireyler çevresiyle sürekli etkileşim halinde olan sosyal varlıklardır. Bireylerin sosyal bir varlık olmasında birçok farklı örgüt etkilidir. Bu örgütlerin en önemlilerinden biri de eğitimidir. Eğitim aracılığıyla bireyler sürekli değişen ortama uyum sağlar, çeşitli bilgi ve becerileri edinirler. Buna bağlı olarak değişimin ve gelişimin sağlanmasında eğitimin ve eğitim örgütlerinin oldukça önemli olduğu ortaya koyulur. Cihan (2014: 435), eğitimin toplum için uygun olan hem evrensel hem de kültürler değerlerin bireylere

aktarılmasında aracı olduğunu dile getirir. Bu noktada okullara düşen en mühim sorumluluklardan biri de okul programlarında net bir şekilde belirtilen ya da örtük programlar dâhilinde öğrencileri hayata hazır duruma getirmek, ahlâki gelişimlerine katkı sağlamak ve öğrencilerin olumlu bir benlik algısı geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Gerek eğitimin gerekse öğretmenlerin en önemli görevlerinden biri de öğrencilerin değerlerin farkına varmasını sağlayarak yeni değerler üretmelerini ve bu değerleri davranışa dönüştürmelerini sağlayacak yollar sunmaktır. Şener'e (2013: 2501) göre, eğitim aracılığıyla bireylere değerler aktarılır. Bu nedenle de son zamanlarda değerler eğitiminin, önemli konulardan birisi olmaya başladığını dile getirmiştir.

İnsanlar yaşamlarının ciddi bir kısmını eğitim örgütlerinde sürdürmekte olup bunun sonucunda da insanların kişilikleri şekillenip kalıcı hale gelir (Webb 2005: 14). İyi bir kişiliğe sahip insanlar da hayatın her alanında başarılı olurlar (Nzeocha 2009: 2). Meydan'a (2014: 95) göre, birey mekanik olarak kodlanmış bir alet değildir; bireyin zekâsı ve fiziksel özellikleri kadar kıskanç, kıymet veren, sevmeyen, şevk ile bağlanan vb. bu yönü eğitilmedikçe dengeli bir kişilikten söz edilemez. Aydın'a (2014: 4) göre, öğretim faaliyetlerinin yalnızca bilişsel alandaki becerileri geliştirilmekle sınırlı kalmayıp aynı zamanda öğrencileri duygu, davranış, tutum vb. her yönden bütün olarak geliştiren yani eğitimi bütünleştiren unsur, değerler eğitimidir. Altan'a (2011: 56) göre de değerler eğitimi, öğrencilerin sevgi, saygı, eşitlik, mesuliyet ve dürüstlük gibi evrensel bazı değerleri anlamalarını, bunların doğruluğunu kabul etmelerini ve hayatlarını bu değerlere göre şekillendirmeleri noktasında onlara yardımcı olur.

Şişman (2000: 89), değerlerin insan yaşamında oldukça önemli bir yere sahip olduğunu söyler. İnsan, seçtiği anlam ve değerlere göre yaşamını düzene sokan bir varlıktır. Taşdelen'e (2015: 227) göre, insan değerle yaşayan ve değer üreten bir varlık olduğu için yaşamını bitki ya da hayvanlardan ayırabilen bir özelliğe sahiptir. Yaman'a (2015: 10) göre, bir insanı değerli kılmak, onun değerini yükseltmek ve en mühim olanı da ona önem vermek; psikolojik gelişim açısından oldukça önemlidir. Bu kadar hayati öneme sahip bir mevzunun her çeşit siyasi düşünce ve beklentinin üzerinde değerlendirilmesinde hem devlet hem halk açısından büyük faydaları olacaktır.

Kumbasar'a (2011: 64) göre, son dönemlerde Milli Eğitim Bakanlığı ve değişik örgütlerin yaptıkları çalışmalar, değerler ve değerler eğitimine gösterilen hassasiyet ve önemin giderek arttığını ortaya koymaktadır. Ancak, günümüz dünyasında değerlerde ortaya çıkan bozulma, sürekli artan şiddet olayları, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde görülen saygı ve güven eksikliği; Türkiye'de de değerler eğitimine yeteri kadar önem verilmediğini ve bu konuda oldukça fazla yol katedilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Aladağ 2009: 61).

Aydın'ın (2014a: 11) yapmış olduğu araştırma sonucuna göre, değerler eğitiminin öğrencilerin sorumluluk üstlenmesi, kişilik gelişimlerine katkıda bulunması, sosyalleşmesi, sosyal problemlere hassasiyet ve mevcut problemlere çözüm yolları üretmeleri açısından katkı sağladığı için önemli ve gerekli olduğu öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Günümüzde değişim gösteren aile ve sosyal

Değer Eğitimi Perspektifinde Öğretmen Rol

yapıyla birlikte, birçok aile değerler eğitimi konusunda yetersiz kalmaktadır. Değerler eğitiminin rastlantılara bırakılmaması gerekmektedir. Eğitim ve öğretim faaliyetleri sistemli ve düzenli bir şekilde okullarda gerçekleştirilmektedir. Okullarda ise odak noktada bulunan yöneticilerin ve öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda rolü oldukça önem arz etmektedir (2014b: 85).

Yöneticiler sadece okul işlerini yürüten olarak değil aynı zamanda tüm paydaşların duygusal, ahlaki ve sosyal yönlerinin de olumlu gelişimine katkı sağlamaktadır. Öğrencilere destekleyici ortam sağlanarak, başarabilme duygusunu hissetmeleri amaçlanır. Ayrıca gruba ait olma, sevme, sevilme gibi bireysel ihtiyaçları da karşılanmaya çalışılır. Böylece öğrenciler okulla bütünleşmek isterler ve okula karşı olumlu tutum ve değer yargısı geliştirirler. Bu açıdan okullar, öğrencilerin doğru tutum ve davranışları kazanabilecekleri aynı zamanda aktif demokratik vatandaş olma yolunda ilerleyebilecekleri yerlerdir (Katılmış 2010: 86).

Aydın'a (2014: 4) göre, değerler eğitiminin amacı, bireyin değerleri temele alan bir karakter ve kişilik yapısı oluşturmaya yardımcı olmaktır. Altan (2011: 5-6) ise değerler eğitiminin amacını, tüm dünyadaki insanların ortaklaşa sahip olduğu evrensel değerler üzerinde durarak olumlu karakter özelliklerine sahip, sorumluluk bilinci içinde davranış sergileyen, ahlaki yönden gelişmiş vatandaşların ortaya çıkmasını sağlamak olarak özetler. Yine, Aydın'a (2010: 5-6) göre, değerler eğitiminin amacı, bireyin doğuştan gelen en özel en değerli yanlarını ortaya çıkarmak, insanın mükemmelliğe ulaşmasını sağlamak, kişiliğinin tüm yönüyle gelişmesine yardımcı olmak, bireyi ve toplumu güzel ahlakla donatarak kötü ahlaktan koruyup kurtarmaktır.

Değerler eğitiminde ailenin yeri her zaman ayrı ve önemli olsa da kadının iş hayatına girmesi ve çocukların okula erken yaşlarda başlaması gibi sebeplerden dolayı değerler eğitiminde okulun önemi artmıştır. Bu sebepten toplumun ihtiyaç duyduğu bireyleri yetiştiren okulların, her zamankinden daha planlı ve etkili bir şekilde değerler eğitimi vermesi gerekmektedir. Değerler eğitiminin başarıya ulaşmasında çocuklar üzerinde etkili olan, toplum, akran grubu, medya gibi tüm faktörlerin dikkate alınarak planlama yapılması gerekmektedir.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2010 yılında il mülki amirliklerine ders içi ve ders dışı faaliyetlerinde değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapılması ile ilgili yazı gönderilmiştir. Bu yazıda değerler eğitimi genel bir bakış açısı ile ele alınarak eğitim sisteminin tüm paydaşlarının bu konuya duyarlı yaklaşması amaçlanmıştır. Yazı ile toplumsal yapıyı ve bireyleri tehdit eden risklere karşı, temel manevi değerlerin ahlak, milli ve manevi duygular ve insan olmanın temelinde yatan yardımseverlik, iyilikseverlik gibi temel değerlerin öğrencilere kazandırılması üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu konuda öğretmenlerin de değerleri kazandırma noktasında rol model olmaları gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2010).

4. Değerler Eğitiminde Eğitimcilerin Rolü

Sınıfta öğrencilerin, öğretmenle ve birbirleriyle olmak üzere iki tür ilişkileri vardır. Her iki ilişkide öğrenci değerlerinin gelişmesinde pozitif ve ya negatif etkiye sahiptir. Bu sebepten ötürü öğretmenler öğrencilere saygı ve sevgi ile davranmalı, iyi örnek olmalı, pozitif sosyal davranışları desteklemeli ve yanlış davranışları ise uygun bir şekilde düzeltmelidir (Avcı 2011: 36). Değerler eğitiminin kazandırılmasında en etkili yolun rol model olma olduğu sürekli dile getirilir. Öğretmenler, öğrencilerin değerler eğitimine ilişkin olumlu tutum geliştirmeleri açısından onlara yol gösterici bir konumdadır (Suh ve Traiger 1999: 1). Değerler her dersin bir parçası olmalıdır. Öğretmenler, ders planı hazırlarken değerlerin bir bütün olarak verilmesi için yollar bulmalı ve çocuklara en uygun yolu seçerek aktarılmasını sağlamalıdır.

Değerler eğitimi faaliyetleri sistemli ve en etkili şekilde okullarda gerçekleştirilir. Bu nedenle rastlantılara bırakılmamalıdır. Bu konuda okullardaki öğretmenler rollerini en iyi şekilde yerine getirip ve olabildiğince az hata yaparak değerler eğitiminin amacına ulaşmasını sağlayabilirler (Ulusoy 2007: 47). Öğretmenler öğrencilere yalnızca programda yer alan bilgileri aktarmakla kalmaz aynı zamanda neyin iyi, neyin doğru, neyin ahlaki olduğunu da öğretirler. Bunu yaparken de öğretmen öğrencilerin önüne kişiliği ve karakteriyle çıkar. Bu nedenle öğretmen hem akıllı hem de gönlüyle mesleğini yapmalıdır (Akbaş 2004: 91).

Değerler eğitimine yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde sıklıkla öğretmenlerin rol model olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Yeşiltaş ve Mentiş Taş (2016) da araştırmalarında değerleri kazandırmada aileden sonra okulun geldiğine inandıklarını ve değer kazandırma noktasında öğretmenlerin rehber ve yetiştirici olmaları gerektiğini ortaya koymuşlardır. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı'nın (2000) öğretmenlerin değer eğitimi sürecindeki tutumlarını belirlemek üzere yaptıkları araştırmada değer öğreticisi olarak öğretmenlerin, öğrencinin bireysel, sosyal ve ailedeki değerleri keşfetmesinde yönlendirici ve rehber konumda oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca değer aktarıcı rolündeki öğretmen, öğrencilerin bireysel özelliklerini, değer yönelimlerini ve tercihlerini bir bütün olarak ele almalı, çocukların değerleri doğru analiz etmeleri ve yaşamlarına aktarabilmeleri konusunda geri bildirimde bulunmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Baloğlu ve Balgamış (2005) tarafından yapılan çalışmada değerler eğitimi sürecinde öğretmenin temel rolü, öğrencilerin değerleri anlamasına yardımcı olmak ve bu değerleri benimsemeleri, günlük hayatlarına aktarabilmelerini sağlamaktır. Bu temel rolü gerçekleştirmek için öğretmen; öğrenciye model olur, cesaret verir, öğrenciyi değerler konusunda sorgulayıcı düşünmeye teşvik eder, onları yönlendirir. Tüm bu rolleri gerçekleştirerek istenilen kazanıma ulaşabilecekleri sonucuna varmışlardır. Can (2008) tarafından yapılan çalışmada ise değer eğitimi sürecinde öğretmenlerin aktif rolleri, faaliyetlerin başarıya ulaşmasında temel faktörlerden biridir. Öğrencilerin davranışlarının kontrol edilmesi, denetlenmesi ve yönlendirilmesi öğretmenlerin sorumluluğu altında olan bir süreçtir. Sınıfta doğru ile yanlış ayırt etmeyi, iyiyi, güzeli, ahlaki olanı öğrenciye göstermek öğretmenin görevidir. Yani öğretmen süreçte bir rehber, bir yetiştirici, bir model

Değer Eğitimi Perspektifinde Öğretmen Rol

konumundadır. Ayrıca bu durumu destekler nitelikte birçok araştırma söz konusudur. Yetişkin insanların büyük bir çoğunluğu tarafından öğretmenlerin öğrenciler için iyi bir rol model olduğu düşünülmektedir. Öğrencilere örnek olmak, öğretmenin değerler eğitimi sürecinde en önemli sorumluluğu olduğu vurgulanmıştır.

Öğretmenler, ahlaki bir sınıf ortamı oluşturduğunda, öğrencilerin değerleri yaşayarak öğrenmelerine imkân tanınmış olur. Öğrenciler bu ahlaki sınıf ortamında birbirlerini tanır ve birbirlerine saygı gösterip değer verirler. Öğrencilerin ahlâkî gelişimi ve kişilerarası iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere okul öncesi ve ilköğretim çağlarından itibaren yer verilmelidir. Bu sebepten öğretmenler, sınıf ortamının, eğitim ve öğretim süreçlerinin öğrencinin değer gelişimine katkı sağlayacak yeterlilikte olmasına dikkat etmelidirler (Avcı 2011: 36). Öğretmen, insan eğiten ve bu insanı topluma kazandıran kişidir. Bireyin eğitilmesi ve yetiştirilmesi; bireyin ahlaki, insani, ilmi ve manevi değerler açısından yetiştirilmesi anlamına gelir. Toplumsal yönden bireyin eğitilmesi ise iyi sözlü, iyi fikirli, iyi ahlaklı ve adil davranışlı bireyler topluma kazandırmaktır. Bu nedenle öğretmen yalnızca bilgi aktaran, davranış öğreten değil, bunun yanında güzel ahlaka örnek olan, erdem öğreten, kişidir (Çelikkaya 1998: 137).

Genel çerçeveden bakıldığında öğretmenler başarılı bir ahlak eğitimine sahip olsa da olmasa da okul öncesinden üniversiteye kadar öğrencilerin ahlaki durumları ve gelişimleri üzerinde önemli bir etkiye sahip durumdadırlar. Çünkü her nereden bakılırsa bakılsın öğretmenin karakter yapısı, değerleri, tutumu, olaylara bakış açısı, öğrencilerin ahlaki gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla, öğrencilerin değerlerinin oluşması ve gelişmesi için öğretmenler ahlaki değerlere model olmalıdır (Ulusoy 2007: 34). Yılmaz (2007) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerde bulunması gereken eğitsel roller, hem objektiflik-dürüstlük, saygı, sevgi, hoşgörü, çalışkanlık, fedakarlık gibi sosyal ve ahlaki değerlerin öğrencilere kazandırılmasında hem de öğretmenler tarafından eğitim sürecinin verimliliğinin artırılmasında kullanılabileceğini ifade etmektedir.

Her örgütte olduğu gibi, değerler eğitimi okul örgütlerinde de önemli rolü üstlenir. Örgütler, etkili bir değerler eğitimi sistemiyle amaçlarını daha kararlı bir şekilde gerçekleştirirler. Döş ve arkadaşlarının 2015 yılında yapmış oldukları çalışmada öğretmen ve yönetici gruplarıyla görüşülmüş ve çalışmada liderlik özelliklerine sahip okul müdürlerinin değerler eğitimi kazandırma noktasında rolleri incelenmiştir. Çalışmada güçlü kişilerarası ilişkilere sahip olan, liderlik becerileri bulunan, sosyal ve kişilik özellikleri açısından saygılı olan okul müdürlerinin öğrenciler üzerinde değerleri kazandırma noktasında daha etkili oldukları ve daha iyi model oldukları sonuçlarına ulaşmışlardır (Döş ve ark. 2015: 1-11). Balyer (2012) araştırmasında çağdaş okul yöneticilerinden değerler eğitimi konusunda olumlu rol model olmaları, değerler eğitiminin kazandırılması noktasında uygun ortamı oluşturmaları, uygun kaynakları sağlamaları ve değerler eğitimi destekleyici tutum içinde olmaları vb. rolleri gerçekleştirmelerinin beklenmekte olduğu konusunu ele almıştır.

Boydak Özkan (2009) yapmış olduğu çalışmada okul yöneticilerinin çalıştıkları özel ya da devlet okul biçimine göre öğrencilere değerlerin nasıl kazandırılacağına yönelik davranışlarını belirlemeye çalışmış ve çalışma neticesinde özel okulda çalışan okul yöneticilerinin devlet okullarında çalışanlara göre öğrencilere değer kazandırma yönündeki uygulamalarının daha negatif olduğu ve bundan dolayı yapılan ankette öğrenci düşüncelerinin daha olumsuz yönde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Ekşi ve Okudan (2011: 178-190) yapmış oldukları araştırmalarında, okul yöneticilerinin üniversitelerde öğretmen yetiştiren programlarda değerler eğitiminin bir ders olarak verilmesi gerektiğini ve diğer derslerle bütünlük içerisinde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Yine araştırmacılar yaptıkları araştırmada düşüncelerine başvurdukları okul müdürlerinin hiçbirinin öğretmen yetiştiren programlarda eğitim alırken değerler eğitime yönelik formal bir eğitim görmediği bu yöndeki eksikliklerini başka zamanlarda yapılan farklı etkinliklerle karşılamaya çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Son olarak da okul müdürlerinin büyük bir çoğunluğunun uygulamaya ve uygulamada gerçekleştirilecek değişikliklere yönelik önerilerini ifade ettikleri sonucu elde edilmiştir.

Kültürel lider, önemli görülen kültürel kavramları diğer eğitim paydaşlarına anlatarak, kültürel değer ve kurallara sahip çıkar ve bu sayede bazı odak değerleri canlı tutar. Kültürel liderler, öğretmenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve okul dışından gelebilecek olumsuzluklara karşı süreci yönetebilecek kabiliyete sahiptirler. Kültürel liderlik tarzının iki önemli işlevi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, mevcut kültüre sahip çıkma ve sürdürmeye yönelik girişimleri ikincisi ise, gerekli olduğu durumlarda yeni bir kültür meydana getirmektir. Etkili bir kültürel lider örgütsel kültürü korumanın yanı sıra bazı kültürel değişimlerin de yaşanmasına destek olur (Tekin 2009: 29).

Erdem'e (2009: 204) göre, okullardaki yönetim faaliyetleri toplumda var olan kültürel değerler ile tutarlı olmalıdır. Liderin kültürel değerlere bağlı olarak yönetim faaliyetlerini planlaması birçok yönden fayda sağlayacaktır. Örneğin; öğretmenler ve öğrenciler mevcut kültürel değerlerinin okullarda da yaşatıldığını ve sahip çıktığını gördüklerinde okulu ve kültürel değerleri daha çok benimseyeceklerdir. Dolayısıyla bireylerde kültürel değer ve normları yüksek düzeye taşıyacaktır. Değerleri kazandırma noktasında başarılı olan lider de bu sayede güçlü bir pozisyona ulaşacaktır. Öğrenciler buldukları okullarda kendi değerleriyle örtüşmeyen bir uygulama hissederlerse okulu benimseyemeyecekler ve dolayısıyla süreçte başarıları, moral ve motivasyonları da düşecektir.

Liderlik biçimlerini farklı kültürler yönünden ele alan Hofstede (1980) yaptığı anket sonucunda dört değer boyutu tespit etmiştir. Bu boyutlar; bireysellik karşısında ortaklık, hiyerarşi, belirsizlikten kaçınma ve cinsiyettir. Hofstede bu değer boyutlarının eğitim kurumlarında tercihler ve yönelimler üzerinde etkili olacağını savunmaktadır. Bu noktada bireyselliği ön plana alan eğitim kurumlarında yer alan okul liderleri öğretmen ve öğrenci merkezli bir yaklaşım benimserken, bireysellikten uzak olan eğitim kurumlarında baskıcı ve merkezi bir liderlik tarzı benimsenecektir. Liderlerin sahip oldukları kültürel değerler o liderin

Değer Eğitimi Perspektifinde Öğretmen Rol

öğrenci ve öğretmenlerle kurduğu ilişkilerde ve kültürel değerleri aktarmada büyük öneme sahiptir.

Ahlaki liderlik denilince ilk olarak etik kavramı akla gelmektedir. Etik, insan eylemlerinin doğru veya yanlış olarak değerlendirilmesinde dikkate alınan ahlaki davranış kriterleridir. Liderler için etik kavramı; yanılma, güç, ayrıcalık, bağlılık ve sorumluluk gibi kavramları içerir (Hornett&Fredricks 2005: 239). Etik konusunda yapılan tanımlarda vurgulanan temel nokta etiğin bir ahlak kuralı olduğudur. Yani bu iki kavram birbiriyle ilişkili fakat aynı anlamı ifade etmeyen iki kavramdır.

Özmen ve Güngör (2008: 143), yönetim uygulamalarında yöneticilerin yerine getirmesi gereken görevin, mesleki etik ilkelerini göz önüne alarak gerçekleştirilecek yönlendirici davranışlar sonucunda bir kültürel örgüt iklimi oluşturmak olduğunu ifade etmişlerdir. Eğitim kurumlarında sürekli gündeme gelen iş ahlakı ya da çalışma ahlakı gibi ifadeler iş hayatında doğruluğu, dürüstlüğü, adil olmayı, insanlara karşı sorumluluğu vb. ahlaki değerlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ahlaki değerlerde ahlaki liderliği gündeme getirmiştir. Eğitim kurumlarında çok farklı ahlaki sorunlar ortaya çıkmakta ve bu sorunların etkin bir şekilde çözümünde liderlere büyük bir sorumluluklar düşmektedir (Güney 2012: 343-349). Ahlaki liderler öğrenci ve öğretmenlere karşı adil ve dürüst davrandıkları için liderlere yönelik bir güven duygusu oluşur. Oluşan güven duygusu öğrencilerin, okulu benimsemelerini, olumlu tutum geliştirmelerini ve ahlaki değerleri kazanmalarını sağlayacaktır (Arslantaş ve Dursun 2008: 114-115).

Gürhan ve Çiftçi (2016) tarafından yapılan araştırmaya göre, değerler eğitimi uygulamalarının hem öğrencileri, hem okul personelinin, hem de velileri olumlu yönde etkilediğini ve uygulamaların artarak sürdürülmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca sınıf öğretmenleri, değerler eğitiminin öğrencilerde farkındalık yarattığını ve “cömertlik, sabırlı olma, hoşgörü, sevgi, saygı, yardımseverlik, sorumluluk ve temizlik” gibi değerlerin de davranış biçimi olarak kazanıldığını ifade etmişlerdir. Ulaşılan bu sonuca göre öğretmen ve yöneticilerin okullarda gerçekleştirilen değerler eğitimi etkinliklerinin farkında oldukları, bu etkinlikleri destekledikleri ve bu konuda olumlu algıya sahip oldukları görüşleri destekler niteliktedir.

Hancı, Karaduman ve Çengelci (2013) tarafından yapılan araştırma sonucunda eğitim yöneticilerinin okullarda yapılan değer eğitimi uygulamaları ve bu konuda öğretmenlerin çabalarının öğrencilerin okul dışı yaşantılarında etkilerine ilişkin görüşleri incelendiğinde davranışlara pozitif yönde etki ettiği, çevre bilinci ve sorumluluk kazandırdığı ve kültürel etkisinin olduğu ortaya koyulmuştur. Bu sonuca göre, öğretmenler aracılığıyla okullarda gerçekleştirilen değer eğitimi çalışmalarının ve uygulamalarının öğrencilerin tutum ve davranışlarını etkilediğini ortaya koymakta ve ifade ettikleri görüşlere göre değer eğitimi uygulamaları hakkında olumlu düşüncelere sahip oldukları ifade edilmektedir.

Görüldüğü gibi değerlerin oluşmaya başlaması ve bireyde yerleşmesi gelişimin başlangıcında ailede kazanılır ve karakter yapısının oluştuğu zamana kadar devam eder. Çocuklarda temel değerleri yerleştirmek öncelikle anne ve

babaların sonraki süreçte ise eğitimcilerin sorumluluğundadır. Çocukta yanlış yerleşmiş bir değeri istenilen farklı bir değerle değiştirmek, yeni bir değer geliştirmekten çok daha zorlu bir süreçtir.

5. Sonuç ve Öneriler

Yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitiminin bilincinde olması yöneticilerin karar verme aşamalarını da olumlu etkilediği söylenebilir. Bu sonuç Yaylacı ve Beldağ (2014) tarafından okullarda görev yapan 20 okul yöneticisi ve 20 öğretmenden oluşan çalışma grubu ile yapılan araştırma sonuçlarıyla da desteklenebilir. Bu çalışmaya benzer çalışmalara bakıldığında çalışma grubunu meydana getiren öğretmen ve yöneticilerin büyük bir çoğunluğu değerler sınıflaması anlamında *Örgütsel yönelimli* oldukları görülmüştür. Bu da karar verme sürecinde değerlerin öğretmen ve yöneticileri etkilediğini göstermektedir. Bu doğrultuda değerler eğitimi konusunda öğretmen ve yöneticilerde farkındalık oluşturulması söylenebilir.

Değerler eğitiminde öğretmenlerin bu süreci daha etkili bir şekilde yönetmeleri için, öğrencilere birtakım değerleri temele alan roller oynattırılması, öğrencilere model olacak bireylerin yaşamlarının, alışkanlıklarının ve değerlerinin proje araştırması olarak verilmesi, öğrencilerle beraber değer niteliği olan sinema, TV ve tiyatro izlenmesi, öğrencilere bazı değerleri gerçekleştirebilecekleri toplumsal araştırmalarda görev verilmesi, çevrede ve okulda öğrencilerin birtakım değerleri gözlemlemeleri istenmesi, gözlem sonuçlarına göre öğrencilerin çözüm üretmeleri öğrencinin değerleri benimsemesi açısından yararlı olacaktır. Ayrıca, öğretim sürecinde öğretmenlere sürece aktif katılımlarını sağlayacak etkinliklerin nasıl gerçekleştirileceğine yönelik hizmet içi kurs ve seminerler verilerek süreç zenginleştirilip daha fazla desteklenmelidir.

Lider öğretmen ve yöneticiler, örgüt kültüründe değerleri önemsemeli, örgütsel değerleri belirleme aşamasında örgütün içinde ve dışında yer alan değerleri doğru analiz etmeli, örgüt üyeleri tarafından kolayca içselleştirilebilecek değerler belirlemeye çalışmalıdır. En etkili örgütlerin, değer yargılarını uzmanlara yazdırıp duvara asanlar değil, uzun süreci kapsayan, kendi değerler sistemini kuran ve koruyan örgütler olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). "Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). "Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış". **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. VI, S.16: s. 9-27.
- Aladağ, S. (2009). "İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.

Değer Eğitimi Perspektifinde Öğretmen Rol

- Alavı, H. R. & Rahımpoor, T. (2010). "Correlation of Manager's Value Systems and Student's Moral Development in High School and Pre University Centers". **Educational Management Administration & Leadership**, C. XXXVIII, S. 4: s. 423-442.
- Avcı, E. (2011). "İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Dair Özyeterliklerinin İncelenmesi". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). **Okulda Değerler Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Balat Uyanık, G. (2004). "Çocuklar ve Değerler Eğitimi". **Çocuk Çocuk Dergisi**, S. 45: s. 18-20.
- Balat Uyanık, G. ve Dağal Balaban, A. (2006). **Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri**. Ankara: Kök Yayınları
- Beldağ, A. (2019). **Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi**, (Çeviren: Salih Zeki Genç ve Adem Beldağ), Ankara: Pegem Akademi.
- Bolay, S. H. (2007). **Aşkın Değerler Buhranı**. İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Boydak Ö. (2009). "Öğrenim Görülen Okul Türüne Göre Yöneticilerin Öğrencilere Değer Kazandırma Davranışları". **Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi**, C.VIII, S.1:s. 55-62.
- Çelikkaya, H. (1998). **Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi**. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1992). **Sosyal Bilimler Sözlüğü**. İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Dilmaç, B. (2002). **İnsanca Değerler Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Doğanay, A. (2006). **Değerler Eğitimi**. Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. (Çeviren: Cemil Öztürk). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Döş, İ. ve Savaş, A .C. (2015). *Elementary school administrators and their roles in the context of effective schools*, SAGE Open January-March 2015: 1 –11.
- Ekşi, H. ve Okudan, A. Y. (2011). "Eğitim Yöneticilerinin Bakış Açısı İle Değerler Eğitimi". **Türk Fen Eğitimi Dergisi**, C. VIII, S. 2: s.178-190.
- Ekşi, H. (2003). "Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları". **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. I, S. 1: s. 79-96.
- Erdem, O. ve Dikici, M. (2009), "Liderlik ve Kurum Kültürü Etkileşimi". **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. VIII, S. 29: s.204.
- Ergün, S. (2013). "Ergenlere Verilen Değer Eğitiminin Öz Düzenleme Stratejileri Üzerindeki Etkisinin Sınanması". Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Feather, N. T. (1995). Values, valences, and choice: The influence of values on the perceive attractiveness and choice of alternatives". **Journal of Personality and Social Psychology**, S.68: s.1135-1151.
- Güney, S. (2012). **Liderlik**. Ankara: Nobel Yayınları
- Güngör, E. (2010). **Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar**. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.

- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Katılmış, A. (2010). "Sosyal Bilgiler Derslerindeki Bazı Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Bir Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi". Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kenan, S. (2009). "Modern Eğitimde Kaybolan Nokta: *Değerler Eğitimi*". **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, 9(1).
- Kuçuradi, İ. (2013). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kumbasar, E. (2011). "Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). "Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri Ve Schwartz Değer Kuramı". **Türk Psikolojisi Dergisi**.
- MEB, (2010).
- Meydan, H. (2014). "Okulda Değerler Eğitiminin Yeri Ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme". **Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. I,S. 1: s. 93-108.
- Nzeocha, E. (2009). A qualitative case study on the perception of middle school stake holders on the effective nessandimportance of character education in three middle schools in an innercity school district in Alabama. PhDThesis. GraduateFaculty of the University of Alabama, Birmingham.
- Okudan, A. Y. (2010). "Eğitim Yöneticilerinin Değerler Eğitiminin Önemi Etkileri Ve Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özbay, M. ve Karakuş Taysi, E. (2011). "Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi". **Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi**, C. I, S.1: s. 20-31.
- Özkan, R. (2011). "Toplumsal Yapı, Değerler ve Eğitim İlişkisi". **Kastamonu Eğitim Dergisi**, C. XIX, S. 1: s. 333-344.
- Özmen, F. ve Güngör, A. (2008). "Eğitim Denetiminde Etik". **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. IX, S.15: s.143.
- Suh, Bernadyn Kim & Traiger, J. (1999). Teaching Values Through Elementary Social Studies and Literature Curricula. **Education**. Summer. Vol. 119 Issue 4. (723–727).
- Şener, H. (2013). "Hayriyye-i Nabi'de Aktarılan Değerler". **Turkish Studies**, C.VIII, S. 1: s. 2051-2524.
- Şişman, M. (2000). *Öğretmenliğe Giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tahiroğlu, M. (2011). "İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Doğa Sevgisi, Temizlik Ve Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerlerinin Öğretimi Ve Öğrencilerinin Tutumlarının Belirlenmesi". Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Değer Eğitimi Perspektifinde Öğretmen Rol

- Taşdelen, V. (2015). "Sözlü Gelenek ve Değerler Eğitimi: Dede Korkut Hikâyeleri Örneği". **International Online Journal of Educational Sciences**, C. VII, S.1: s. 219-227.
- Ulusoy, K. (2007). "Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel Ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının Ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Webb, M. (2005). "Charactereducation: How areweddoing?". Yüksek Lisans Tezi, Royal Roads University, Leadershipand Training, Canada.
- Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi ve Eğitimde Yeni Ufuklar*. Ankara: Akçağ Basım Yayım.
- Yeşiltaş, P. D. ve Mentiş Taş, A. (2016), "Okul Müdürlerinin Değer Ve Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri". **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. IX, S. 2: s. 1125-1146.
- Yılmaz, K. (2006). "İlköğretim Okulu Yönetici Ve Öğretmenlerine Göre Kamu İlköğretim Okullarında Bireysel Ve Örgütsel Değerler Ve Okul Yöneticilerinin Okullarını Bu Değerlere Göre Yönetme Durumları". Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.